

Prevenca extrémizmu realizovaná v školskom prostredí z pohľadu pedagógov

PhDr. Marianna Pétiová, PhD

Anotácia:

V článku sú prezentované názory a skúsenosti pedagógov zo základných a stredných škôl na realizáciu preventívnych opatrení zameraných na výskyt prejavov extrémizmu. Zameriava sa na zmapovanie preventívnych aktivít, možností na vzdelávanie učiteľov a mieru pozornosti venovanú tomuto závažnému problému v školách.

Kľúčové slová:

extrémizmus, preventívne opatrenia, vzdelávanie, pedagógovia pôsobiaci v základných a v stredných školách

Úvod

Extrémizmus patrí v súčasnosti k veľmi častým témam, ktorým venujú pozornosť najmä médiá a odborníci. Výskyt prejavov extrémizmu bol zaznamenaný aj v základných a stredných školách a je teda potrebné venovať pozornosť nielen jeho eliminácii, ale i prevencii.

Prieskum zameraný aj na zistenie pozornosti venovanej tomuto závažnému javu s dôrazom na vzdelávanie pedagógov a realizáciu preventívnych opatrení. Realizovaný prieskum vychádzal z Programového vyhlásenia súčasnej vlády, ktorá si kladie za cieľ bojovať proti vzrastajúcim prejavom extrémizmu na Slovensku.

Prieskum bol realizovaný v roku 2016 metódou online dotazníkového zisťovania u pedagógov vyučujúcich v základných a v stredných školách v rámci celého Slovenska. Dotazníky vyplnilo 681 respondentov. Celková návratnosť však predstavuje len necelú tretinu (26,2%), takže vzhľadom na nízku návratnosť dotazníkov nie je možné výsledky prieskumu zovšeobecňovať a majú iba informatívny charakter.

Výsledky boli spracované prostredníctvom SPSS a boli interpretované v jednotlivých podsúboroch podľa stanovených demografických znakov (pohlavie, typ školy, veľkosť školy a kraj).

1. Charakteristika prieskumného súboru

Dotazníky určené pre pedagógov pôsobiacich v základných a v stredných školách vyplnilo 681 respondentov. Do prieskumu sa zapojilo 569 (83,7%) žien a 112 (16,3%) mužov, čo odzrkadľuje výraznú súčasnú feminizáciu slovenského školstva.

Do prieskumu sa zapojilo 495 (72,7%) koordinátorov prevencie a necelých 10,0% (64-9,4%) respondentov tvorili riaditelia základných a stredných škôl. Dotazníky vo výrazne nižšom počte vyplnili aj učitelia (49-7,2%), výchovní poradcovia (41-6,0%), zástupcovia riaditeľa (13-1,9%), školskí psychológovia (8-1,2%), majstri odborného výcviku (4-0,6%) a špeciálny pedagóg (1-0,1%).

Viac než polovica respondentov (405-59,5%) vyučovala v základných školách a necelú tretinu (186-27,3%) tvorili pedagógovia zo stredných odborných škôl. V omnoho nižšom počte sa do prieskumu zapojili učitelia pôsobiaci v gymnáziách (61-9,0%) a v spojených školách (29-4,2%).

Dotazníky najčastejšie vyplnili respondenti vyučujúci v školách s počtom žiakov od 201 do 500 (309-45,4%). Viac než tretina opýtaných pôsobila v malých školách, kde sa vzdelávalo menej než 200 žiakov (244-35,8%). Vo väčších školách, kde bolo viac ako 501 žiakov, pôsobilo 120 (17,6%) učiteľov a asi 8 (1,2%) pedagógov na túto otázku neodpovedalo.

Oslovení pedagógovia pochádzali najmä z Prešovského (122-17,9%), Žilinského (106-15,5%), Košického, Nitrianskeho (zhodne po 95-14,0%) a Banskobystrického kraja (86-12,6%). V Trnavskom (70-10,3%), Trenčianskom (57-8,4%) a v Bratislavskom kraji (50-7,3%) vyplnilo dotazníky omnoho menej respondentov. V Bratislavskom kraji častejšie vyplnili dotazníky opýtaní z gymnázií, pričom v Trenčianskom kraji bol zaznamenaný vyšší počet učiteľov pôsobiacich v spojených školách.

2. Pozornosť venovaná prevencii extrémizmu v rámci výučby

V Koncepcii boja proti extrémizmu na roky 2015 -2019 sú stanovené štyri hlavné strategické ciele. Jednou z dôležitých úloh rezortu školstva je realizovať vzdelávanie v oblasti radikalizácie, extrémizmu a ich prejavov, upozorňovať na ich nebezpečenstvo prostredníctvom masmédií a vzdelávania vybraných skupín obyvateľstva. Opatrenia proti extrémizmu by mali spočívať v hľadaní preventívnych riešení v podobe širokej osvety. Je potrebná spolupráca a koordinovanie činností medzi všetkým relevantnými partnermi vrátane jednotlivých rezortov a mimovládnych organizácií. Je dôležité vstúpiť deťom a mládeži pozitívne hodnoty, naučiť ich tolerovať odlišné kultúry, rešpektovať a dodržiavať ľudské práva. Poskytnúť im dostatok vedomostí, naučiť ich overovať si ich pravdivosť a kriticky myslieť.¹ Oslovení pedagógovia najčastejšie realizovali prevenciu extrémizmu v školách formou rôznych aktivít a podujatí (38,9%). Necelá tretina opýtaných sa tejto problematike venovala prostredníctvom rozhovorov so žiakmi či už na triednických hodinách (25,7%) alebo v rámci výučby iných predmetov (napr. dejepis, občianska náuka a pod.- 27,6%) a okrem toho riešili respondenti všetky situácie, ktoré signalizovali prejavy extrémizmu (11,7%). Niektorí učitelia absolvovali vzdelávacie podujatia zamerané na túto závažnú problematiku (4,6%), počas rodičovských združení informovali rodičov o prejavoch extrémizmu vyskytujúcich sa v školách (4,4%), venovali zvýšenú pozornosť žiakom, ktorí by mohli byť sympatizantmi tohto hnutia a problematikou extrémizmu sa zaoberali aj na pedagogických poradách (zhodne po 4,3%). Len 2,2% respondentov sa touto problematikou nezaoberalo vôbec.

Tabuľka č. 1

Pozornosť venovaná prevencii extrémizmu	Počet	%
riešenie problému na pedagogických poradách	29	4,3
učitelia sa zúčastňujú na vzdelávacích podujatiach	31	4,6
rozhovory so žiakmi počas triednických hodín	175	25,7
rozhovory so žiakmi v rámci výučby	188	27,6
informovanie rodičov na rodičovských združeníach	30	4,4
venovanie pozornosti žiakom, ktorí by mohli byť sympatizantmi	29	4,3
riešenie situácií, ktoré signalizujú prejavy extrémizmu	80	11,7
realizácia aktivít zameraných na prevenciu extrémizmu	265	38,9
problematike extrémizmu nebola venovaná pozornosť	15	2,2

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Oslovení pedagógovia pôsobiaci v gymnáziách, v stredných odborných školách a v spojených školách eliminovali problémy spojené s extrémizmom najmä organizovaním rôznych preventívnych podujatí, zatiaľ čo respondenti vyučujúci v základných školách diskutovali so žiakmi počas triednických hodín. Opýtaní z gymnázií vo vyššej miere než ostatní absolvovali vzdelávanie určené pre pedagógov zamerané na túto tému a problematiku extrémizmu analyzovali so žiakmi aj v rámci výučby niektorých predmetov. Učitelia pôsobiaci v stredných odborných školách sa mu venovali na rodičovských združeníach a viac

¹ Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2015-2019, s. 7-8

si všimli žiakov, ktorí by mohli patriť k sympatizantom extrémistických skupín. Pedagógovia vyučujúci v základných školách vo vyššom počte analyzovali všetky situácie, ktoré signalizovali výskyt tohto nežiaduceho javu a spoločne s respondentmi zo stredných odborných škôl riešili prejavy extrémizmu na pedagogických poradách. Týmto závažným celospoločenským problémom sa nezaoberali približne tri percentá učiteľov zo spojených škôl a základných škôl, pričom v gymnáziách a v stredných odborných školách uviedol túto odpoveď ešte nižší počet pedagógov.

Tabuľka č. 2

Pozornosť venovaná prevencii extrémizmu	ZŠ	G	SOŠ	SŠ
riešenie problému na pedagogických poradách	4,4	3,3	4,3	3,4
učitelia sa zúčastňujú na vzdelávacích podujatiach	4,0	8,2	5,4	0,9
rozhovory so žiakmi počas triednických hodín	32,1	16,4	28,5	17,2
rozhovory so žiakmi v rámci výučby	28,6	32,8	25,3	17,2
informovanie rodičov na rodičovských združeniach	4,2	3,3	5,4	3,4
venovanie pozornosti žiakom, ktorí by mohli byť sympatizantmi	3,0	4,9	6,5	6,0
riešenie situácií, ktoré signalizujú prejavy extrémizmu	13,3	6,6	10,2	10,3
realizácia aktivít zameraných na prevenciu extrémizmu	26,4	60,7	43,5	58,6
problematike extrémizmu nebola venovaná pozornosť	2,7	1,6	1,1	3,4

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Opýtaní vyučujúci v školách s počtom žiakov vyšším ako 201 zabezpečili v rámci znižovania výskytu prejavov extrémizmu najčastejšie rôzne preventívne aktivity. Pedagógovia zo škôl, ktoré navštevuje menej než 200 žiakov venovali najviac pozornosti rozhovorom o tejto téme počas triednických hodín. Respondenti zo škôl s počtom žiakov od 201 do 500 vo vyššom počte než ostatní riešili prejavy extrémizmu na pedagogických poradách a informovali o tomto závažnom probléme aj rodičov na rodičovských združeniach. Učitelia zo škôl, ktoré navštevovalo viac ako 500 žiakov, častejšie diskutovali na túto tému so žiakmi počas výučby niektorých predmetov, absolvovali vzdelávanie určené pre pedagógov, venovali pozornosť žiakom, ktorí patrili k sympatizantom extrémistického hnutia a riešili situácie, ktoré signalizovali problémy spojené s týmto sociálno-patologickým javom. Názor, že problematike extrémizmu nebolo potrebné venovať pozornosť, vyjadrilo 4,5% opýtaných zo škôl s počtom žiakov nižším ako 200, pričom respondenti pôsobiaci vo väčších školách prezentovali tento názor vo výrazne nižšom počte.

Tabuľka č. 3

Pozornosť venovaná prevencii extrémizmu	Menej než 200	Od 201 do 500	501 a viac
riešenie problému na pedagogických poradách	4,1	5,2	2,5
učitelia sa zúčastňujú na vzdelávacích podujatiach	3,7	4,9	5,8
rozhovory so žiakmi počas triednických hodín	29,5	24,6	24,2
rozhovory so žiakmi v rámci výučby	20,9	30,7	32,5
informovanie rodičov na rodičovských združeniach	2,5	5,8	5,0
venovanie pozornosti žiakom, ktorí sú sympatizantmi	2,5	4,5	7,5
riešenie situácií, ktoré signalizujú prejavy	11,9	10,7	15,0
realizácia aktivít zameraných na prevenciu	27,5	41,7	50,8
problematike extrémizmu nebola venovaná pozornosť	4,5	1,0	0,8

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Realizáciou preventívnych podujatí sa snažili eliminovať prejavy extrémizmu najmä respondenti žijúci v Bratislavskom, Trnavskom, Nitrianskom, Žilinskom, Banskobystrickom, Prešovskom a v Košickom kraji. Pedagógovia pôsobiaci v základných a v stredných školách so sídlom v Trenčianskom kraji uprednostňovali najmä diskusie so žiakmi. Opýtaní pochádzajúci z Trenčianskeho kraja vo vyššom počte než ostatní absolvovali vzdelávanie

určené pre pedagógov zamerané na túto tému a analyzovali tento závažný problém aj počas triednických hodín. Učitelia pochádzajúci z Trnavského kraja informovali o prejavoch extrémizmu rodičov na rodičovských združeníach a riešili tento závažný problém aj na pedagogických poradách. Respondenti žijúci v Žilinskom kraji venovali pozornosť žiakom, ktorí by mohli patriť k sympatizantom extrémistických skupín. Opýtaní z Bratislavského a Banskobystrického kraja riešili všetky situácie, ktoré signalizovali výskyt tohto spoločensky nežiaduceho javu. Problémom extrémizmu sa vôbec nezaoberali približne 4,0% pedagógov pôsobiacich v Bratislavskom a v Prešovskom kraji, zatiaľ čo v Trenčianskom a v Nitrianskom kraji riešili tento závažný problém všetci opýtaní.

Tabuľka č. 4

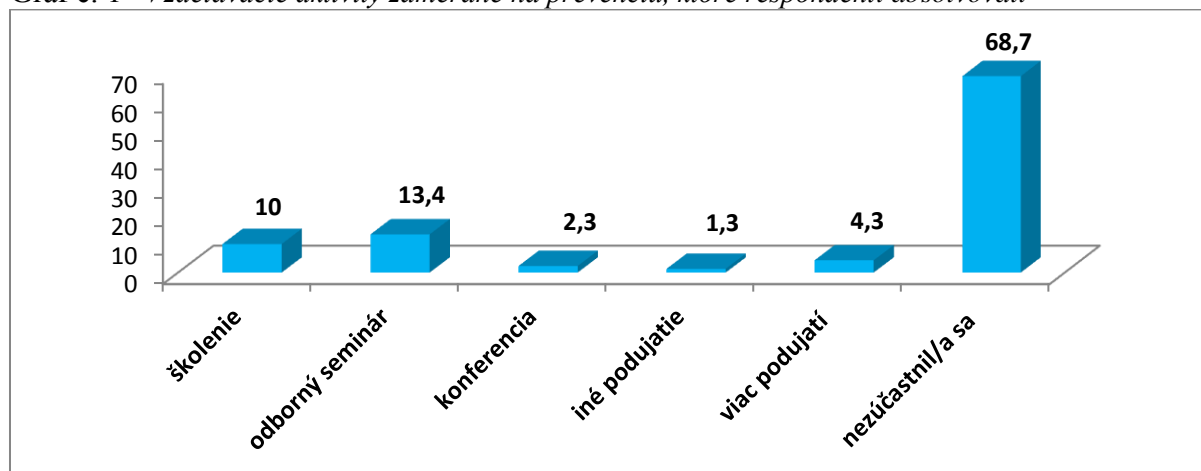
Pozornosť venovaná prevencii extrémizmu	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
riešenie problému na pedagogických poradách	2,0	9,0	8,8	4,2	5,8	3,8	3,3	1,1
učitelia sa zúčastňujú na vzdelávacích podujatiach	4,0	4,3	7,5	6,3	7,0	5,7	2,5	1,1
rozhovory so žiakmi počas triednických hodín	16,0	25,7	31,6	23,2	27,9	27,4	27,2	23,2
rozhovory so žiakmi v rámci výučby	30,0	31,4	35,1	28,4	31,4	24,5	26,2	20,0
informovanie rodičov na rodičovských združeníach	6,0	11,4	5,3	3,2	4,7	4,7	1,6	1,1
venovanie pozornosti žiakom- sympatizantom	4,0	2,9	7,0	3,2	8,1	5,7	0,7	5,3
riešenie situácií, ktoré signalizujú prejavy	16,0	11,0	10,0	7,4	11,6	16,0	11,5	10,5
realizácia aktivít zameraných na prevenciu	48,0	35,7	28,1	41,1	43,0	35,8	34,4	46,3
extrémizmu nebola venovaná pozornosť	4,0	1,4	0	0	3,5	2,8	4,1	1,1

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

3. Účasť pedagógov na školiacich a vzdelávacích aktivitách zameraných na prevenciu a elimináciu výskytu extrémizmu v škole

K redukcii extrémistických prejavov v školách prispieva aj systematické a vzdelávanie učiteľov základných a stredných škôl a všetkých pracovníkov participujúcich na výchove a vzdelávaní. Účasť na metodickom podujatí zameranom na elimináciu prejavov extrémizmu potvrdila viac než tretina respondentov. V tejto skupine sa 10,0% učiteľov zúčastnilo na školení, 13,4% opýtaných absolvovalo odborný seminár a 2,3% pedagógov bolo na konferencii. Len 1,3% pedagógov sa zúčastnilo na inom vzdelávacom podujatí, pričom najčastejšie uvádzali stretnutia koordinátorov prevencie a iné metodické aktivity organizované v CPPP a P. Približne 4,3% respondentov absolvovalo viaceré typy vzdelávacích aktivít zamerané na prevenciu a elimináciu prejavov extrémizmu v školskom prostredí. Vzdelávanie zamerané na prevenciu a elimináciu prejavov extrémizmu neabsolvovalo až 68,7% oslovených pedagógov.

Graf č. 1 Vzdelávacie aktivity zamerané na prevenciu, ktoré respondenti absolvovali

Respondenti pôsobiaci v spojených školách a v gymnáziách častejšie než ostatní absolvovali školenia a iné vzdelávacie podujatia zamerané na elimináciu prejavov extrémizmu. Opýtaní v stredných odborných školách navštívili vo vyššej miere konferencie, zatiaľ čo pedagógovia z gymnázií sa zúčastnili na odborných seminároch. Účasť na viacerých druhoch metodických aktivít zameraných na prevenciu extrémizmu uvádzali vo vyššej miere opýtaní z gymnázií a stredných odborných škôl. Žiadne aktivity zamerané na túto závažnú problematiku neabsolvovali najmä respondenti zo základných škôl, spojených škôl a zo stredných odborných škôl, zatiaľ čo v gymnáziách sa do vzdelávacích podujatí nezapojila viac než polovica opýtaných. Z uvedeného je zrejmé, že najviac možností absolvovať vzdelávacie podujatie zamerané na prevenciu extrémizmu mali pedagógovia vyučujúci v gymnáziách, pričom najhoršia situácia bola zaznamenaná u opýtaných zo základných škôl.

Tabuľka č. 5

Účasť na vzdelávacích aktivitách	ZŠ	G	SOŠ	SŠ
školenie	7,9	13,1	12,9	13,2
odborný seminár	12,1	16,4	15,6	10,3
konferencia	1,5	3,3	4,3	0,7
iné vzdelávacie aktivity	1,2	3,3	0,6	3,4
viac druhov vzdelávacích aktivít	4,0	4,9	4,8	3,4
nezúčastnil sa	73,3	59,0	61,8	69,0

Školenia zamerané na prevenciu extrémizmu absolvovali najmä respondenti vyučujúci v školách s počtom žiakov od 201 do 500. Pedagógovia zo škôl, ktoré navštevuje viac ako 500 žiakov sa vo vyššej miere než ostatní zúčastnili na odborných seminároch, konferenciách a iných vzdelávacích podujatiach zameraných na elimináciu tohto závažného javu. Títo učitelia zároveň výrazne častejšie absolvovali aj viaceré druhy metodických aktivít. Žiadne podujatie zamerané na prevenciu extrémizmu nenavštívili až tri štvrtiny opýtaných zo škôl s počtom žiakov nižším než 200, 68,0% respondentov zo škôl s počtom žiakov od 201 do 500 a viac než polovica učiteľov pôsobiacich v školách, ktoré navštevovalo viac než 501 žiakov. Najviac možností na zvyšovanie kvalifikovanosti mali respondenti pôsobiaci vo veľkých školách, zatiaľ čo v najnižšej miere mohli absolvovať metodické podujatia zamerané na elimináciu extrémizmu opýtaní v školách s počtom žiakov nižším ako 200.

Tabuľka č. 6

Účasť na vzdelávacích aktivitách	Menej než 200	Od 201 do 500	501 a viac
školenie	7,8	11,3	10,7
odborný seminár	10,7	14,2	17,7
konferencia	2,0	1,9	4,2
iné vzdelávacie aktivity	1,2	1,4	1,7
viac druhov vzdelávacích aktivít	3,3	3,2	9,0
nezúčastnil sa	75,0	68,0	56,7

Školenie zamerané na prevenciu extrémizmu absolvovali najmä respondenti pochádzajúci z Bratislavského, Trenčianskeho, Banskobystrického a Nitrianskeho kraja. Na odbornom seminári sa vo vyššej miere zúčastnili pedagógovia žijúci v Bratislavskom, Trnavskom a v Nitrianskom kraji. Účasť na konferenciách uvádzali častejšie učitelia zo škôl sídliačich v Žilinskom a v Banskobystrickom kraji. Iné metodické podujatia absolvovali najmä respondenti z Trenčianskeho kraja. Viac druhov aktivít venovaných eliminácii extrémizmu navštívili respondenti s trvalým bydliskom v Nitrianskom, Košickom a v Bratislavskom kraji. Žiadne vzdelávacie podujatie neabsolvovalo viac ako 70,0% pedagógov žijúcich v Trnavskom, Žilinskom a v Prešovskom kraji, pričom v Nitrianskom kraji sa do vzdelávania na túto závažnú tému nezapojilo 60,0% opýtaných. Z uvedených zistení vyplynulo, že na školiacich aktivitách sa zúčastňovali najmä učitelia pochádzajúci z Bratislavského

a Nitrianskeho kraja, pričom najhoršia situácia bola zaregistrovaná v Žilinskom a v Prešovskom kraji.

Tabuľka č. 7

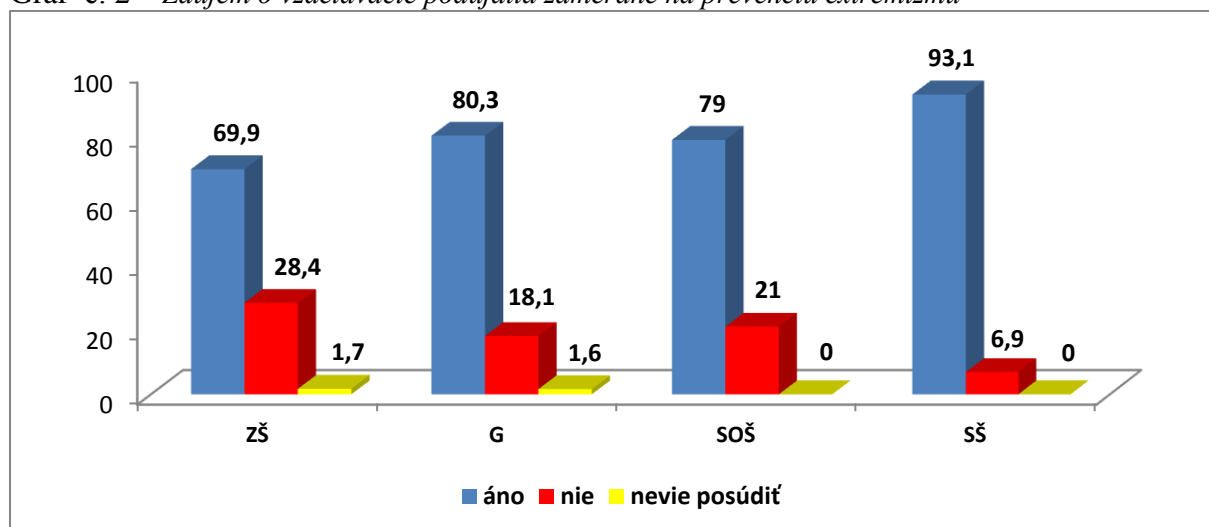
Účasť na vzdelávacích aktivitách	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
školenie	12,0	7,2	12,3	12,6	9,3	12,3	6,6	9,3
odborný seminár	16,0	17,1	15,4	16,8	8,1	13,3	11,5	11,3
konferencia	0,5	1,4	3,6	1,1	4,7	4,7	0,8	2,1
iné vzdelávacie aktivity	0,5	1,4	3,6	1,1	1,2	0,9	2,5	0,5
viac druhov vzdelávacích aktivít	8,0	2,9	0,6	8,4	2,3	2,8	1,6	8,4
nezúčastnil sa	63,0	70,0	64,5	60,0	74,4	66,0	77,0	68,4

4. Záujem pedagógov o vzdelávanie v oblasti eliminácie extrémizmu

Vzhľadom na skutočnosť, že pomerne malý počet pedagógov absolvoval aktivity zamerané na prevenciu a elimináciu prejavov extrémizmu, zaujímalo nás, či by boli učitelia ochotní sa takéhoto podujatia zúčastniť. Záujem o účasť na metodických aktivitách zameraných na prevenciu tohto závažného javu deklarovalo až 74,3% respondentov, pričom negatívnu odpoveď uviedla asi štvrtina opýtaných. Situáciu nevedelo posúdiť 8 (1,2%) oslovených pedagógov. Z odpovedí respondentov je zrejmé, že majú veľký záujem o vzdelávacie aktivity zamerané na elimináciu a prevenciu extrémizmu a bolo by dobré ich pre nich nielen odborne a kvalitne pripraviť a ponúknuť, ale aj umožniť ich absolvovanie.

Až 93,1% pedagógov zo spojených škôl, približne 80,0% opýtaných zo stredných odborných škôl a gymnázií a 69,9% respondentov pôsobiacich v základných školách by prijalo ponuku absolvovať vzdelávanie zamerané na problematiku extrémizmu. Nezaujímalo o tieto aktivity deklarovali najmä učitelia zo základných škôl. Situáciu nedokázali posúdiť len necelé dve percentá opýtaných zo základných škôl a gymnázií, pričom v stredných odborných školách a v spojených školách sa vedeli rozhodnúť všetci respondenti. O metodické aktivity zamerané na prevenciu extrémizmu prejavili záujem najmä pedagógovia zo spojených škôl, pričom v najnižšej miere by sa takéhoto podujatia zúčastnili učitelia v základných školách.

Graf č. 2 Záujem o vzdelávacie podujatia zamerané na prevenciu extrémizmu

Záujem o vzdelávacie aktivity venované eliminácii prejavov extrémizmu v školskom prostredí prejavili v najvyššom počte učitelia pôsobiaci v školách s počtom žiakov vyšším ako 501. Na túto otázku záporne odpovedala viac než tretina respondentov zo škôl, ktoré navštevuje menej než 200 žiakov, 21,7% pedagógov zo škôl s počtom žiakov od 201 do 500

a len 12,5% učiteľov z veľkých škôl s počtom žiakov vyšším ako 501. Situáciu nevedeli posúdiť najmä respondenti vyučujúci vo veľkých školách. Z uvedených zistení vyplynulo, že najväčší záujem o vzdelávanie zamerané na elimináciu prejavov extrémizmu prejavili opýtaní vyučujúci v školách, ktoré navštevuje viac ako 500 žiakov, pričom najhoršia situácia bola zaznamenaná v malých školách s počtom žiakov nižším ako 200. Je možné konštatovanie, že ochota učiteľov vzdelávať sa v danej oblasti vzrastá zároveň so zvyšujúcim sa počtom žiakov v škole.

Tabuľka č. 8

Záujem o vzdelávacie podujatia zamerané na prevenciu a elimináciu prejavov extrémizmu	Menej než 200	Od 201 do 500	501 a viac
áno	66,0	77,3	85,0
nie	33,2	21,7	12,5
nevie posúdiť	0,8	1,0	2,5

Viac než 80,0% opýtaných vyučujúcich v základných a v stredných školách so sídlom v Trenčianskom a v Košickom kraji by sa zúčastnilo na vzdelávacom podujatí venovanom problematike extrémizmu, pričom v Banskobystrickom kraji rovnako odpovedalo len 67,9% respondentov. Nezáujem o tieto aktivity deklarovali najmä učitelia žijúci v Banskobystrickom, Nitrianskom, Prešovskom a v Trnavskom kraji. Situáciu nevedeli najčastejšie posúdiť pedagógovia pochádzajúci z Trnavského a Žilinského kraja, pričom v Bratislavskom a v Trenčianskom kraji túto odpoveď neuviedol nikto. Uvedené zistenia ukázali, že ochotu absolvovať vzdelávacie aktivity venované prevencii a eliminácii prejavov extrémizmu v školách prejavili najmä opýtaní z Trenčianskeho a Košického kraja, zatiaľ čo najnižší záujem o tieto podujatia bol evidovaný v Banskobystrickom kraji.

Tabuľka č. 9

Záujem o podujatia zamerané na prevenciu extrémizmu	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno	78,0	70,0	86,0	70,5	77,9	67,9	71,3	80,0
nie	22,0	27,1	14,0	28,4	19,8	31,1	27,9	18,9
nevie posúdiť	0	2,9	0	1,1	2,3	1,0	0,8	1,1

Korelácia otázky zameranej na zistenie záujmu pedagógov o vzdelávanie zamerané na prevenciu a elimináciu prejavov extrémizmu s niektorými predošlými otázkami ukázala, že ochotu absolvovať takého metodické podujatie prejavili najmä respondenti, ktorí sa vyjadrili, že niektorí žiaci patria k členom extrémistických skupín (majú extrémistov: 80,4%, nemajú extrémistov: 71,4%, nevie posúdiť: 76,0%), učitelia, ktorí sa v škole často stretávajú s prejavmi tohto závažného javu (často: 77,8%, občas: 68,2%, vôbec: 67,8%) a pedagógovia, ktorí vzdelávacie podujatie ešte neabsolvovali (76,0%, absolvoval: 66,8%). Prezentované zistenia deklarujú, že respondenti pôsobiaci v základných a stredných školách majú záujem zapojiť sa do metodických aktivít a získať nové poznatky, ktoré by im pomohli prejavy extrémizmu nielen odhaliť, ale aj úspešne eliminovať.

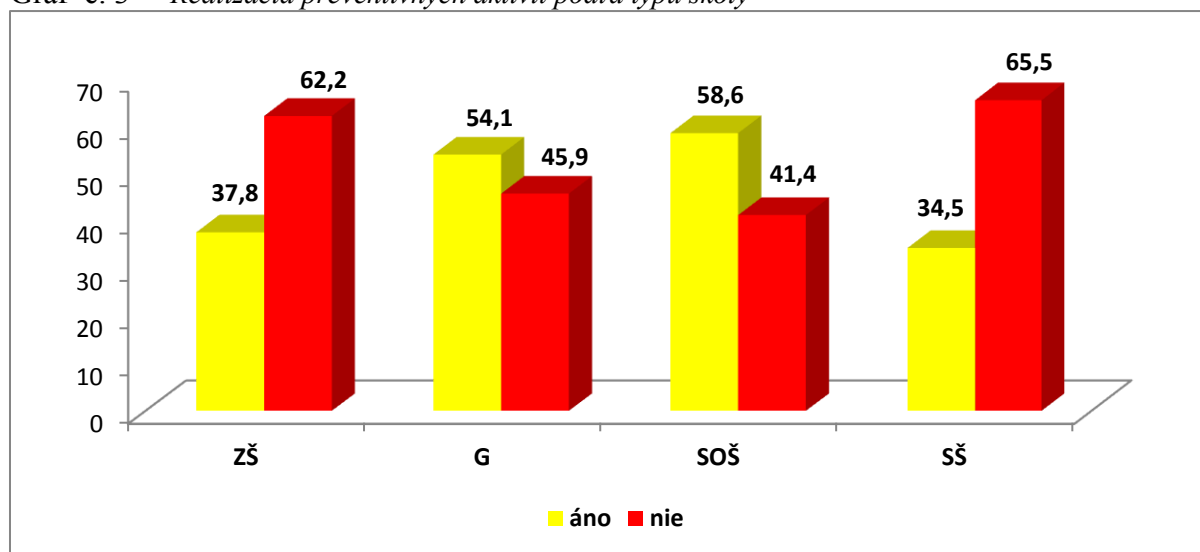
5. Aktivity zamerané na prevenciu extrémizmu

Extrémizmus patrí k závažným problémom vyskytujúcim sa v základných aj v stredných školách, a preto respondenti zabezpečili na jeho elimináciu rôzne aktivity. Len 44,8% pedagógov realizovalo v školách preventívne podujatia, pričom 55,2% opýtaných nevenovalo tejto problematike žiadnu pozornosť. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že časť respondentov sa prevenciou extrémizmu zaoberala a snažila sa tento negatívny jav eliminovať už v jeho začiatkoch.

Preventívne aktivity zamerané na prejavy extrémizmu realizovali v školách najmä opýtaní zo stredných odborných škôl a z gymnázií. O tieto podujatia neprejavili záujem najmä

pedagógovia v spojených školách a v základných školách. Realizáciu preventívnych aktivít zameraných na zníženie výskytu prejavov extrémizmu v školskom prostredí najviac ocenili učitelia v stredných odborných školách a v gymnáziách, pričom v spojených školách a v základných školách bola zistená omnoho horšia situácia.

Graf č. 3 Realizácia preventívnych aktivít podľa typu školy

Aktivity zamerané na prevenciu a elimináciu prejavov extrémizmu boli výrazne preferované v školách s počtom žiakov vyšším než 501. Tieto podujatia nerealizovalo až 69,3% respondentov v školách s počtom žiakov nižším ako 200, približne polovica opýtaných zo škôl s počtom žiakov od 201 do 500 a len 36,7% pedagógov vyučujúcich v školách, ktoré navštevovalo viac ako 501 žiakov. Prezentované zistenia potvrdili, že podujatia zamerané na prevenciu a elimináciu prejavov extrémizmu boli najčastejšie realizované vo veľkých školách, pričom ich v najnižšej miere využívali učitelia v školách, ktoré navštevovalo menej než 200 žiakov. Je možné konštatovanie, že zároveň so zvyšujúcim sa počtom žiakov stúpal aj počet respondentov, ktorí v školách organizovali preventívne aktivity zamerané na prejavy extrémizmu.

Tabuľka č. 10

Realizácia preventívnych aktivít	Menej než 200	Od 201 do 500	501 a viac
áno	30,7	49,5	63,3
nie	69,3	50,5	36,7

Podujatia zamerané na prevenciu extrémizmu boli realizované najmä v základných a v stredných školách so sídlom v Bratislavskom, Trnavskom a v Žilinskom kraji. O tento typ preventívnych aktivít neprejavili záujem predovšetkým učitelia pochádzajúci z Prešovského kraja. Z uvedeného je zrejmé, že realizácia preventívnych aktivít zameraných na prejavy extrémizmu bola najčastejšie zabezpečená v školách so sídlom v Bratislavskom, Trnavskom a v Žilinskom kraji, zatiaľ čo najmenej pozornosti týmto podujatiam venovali pedagógovia žijúci v Prešovskom kraji.

Tabuľka č. 11

Realizácia preventívnych aktivít	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
áno	54,0	50,0	45,6	43,2	50,0	44,3	35,2	45,3
nie	46,0	50,0	54,4	56,8	50,0	55,7	64,8	54,7

Korelácia otázky zameranej na realizáciu preventívnych aktivít s niektorými predošlými otázkami potvrdila, že prevencii sa venovali najmä pedagógovia, ktorí mali v škole členom

extrémistických skupín (majú extrémistov: 65,4%, nemajú extrémistov: 42,1%, nevie posúdiť: 31,5%) a respondenti, ktorí sa u svojich žiakov často vidia prejavy tohto sociálno-patologického javu (často: 47,9%, občas: 37,7%, vôbec: 30,5%). Prevenciu venujú pozornosť aj učitelia, ktorí súčasnú situáciu v oblasti extrémizmu považujú za lepšiu než pred piatimi rokmi (57,1%, horšia: 41,9%, rovnaká: 45,6%, nevie posúdiť: 14,3%), pedagógovia, ktorí vzdelávacie podujatie zamerané na tento závažný problém už absolvovali (48,8%, neabsolvoval: 34,1%) a respondenti, ktorí sa zúčastnili viacerých metodických podujatí (79,3%, školenie: 62,1%, seminár: 54,8%, konferencia: 58,8%, iné vzdelávacie podujatie: 56,7%, nezúčastnil sa: 33,5%). Prezentované zistenia ukázali, že realizácia preventívnych aktivít zameraných na elimináciu prejavov extrémizmu pomáha zlepšiť situáciu v škole.

V rámci aktivít zameraných na prevenciu extrémizmu boli v základných a v stredných školách najčastejšie realizované prednášky a besedy. Už omnoho menej opýtaných uvádzalo aktivity zabezpečované v spolupráci s príslušníkmi Policajného zboru a s odborníkmi z CPPPaP, rôzne celoškolské aktivity (napr. Týždeň holokaustu a pod.), výchovné koncerty, exkurzie na miesta spájané s bojom proti extrémizmu (napr. Osvieňčim, Auschwitz - Birkenau, múzeum holokaustu a pod.), kultúrne podujatia (návšteva, kina, divadla, výstavy), workshopy a tvorivé dielne, aktivity realizované v spolupráci s inými organizáciami (napr. Stredisko pre ľudské práva, Ústav pamäti národa, Ľudia proti rasizmu, Človek v ohrození a pod.), účasť na olympiáde ľudských práv, športové podujatia a súťaže, rôzne celoškolské ankety a kvízy, nástenky, informačné tabule a relácie vysielané v školskom rozhlase. Respondenti v najnižšej miere zapájali žiakov do rôznych výtvarných a literárnych súťaží.

Tabuľka č. 12

Realizované preventívne aktivity	Počet	%
besedy, prednášky	221	73,2
aktivity realizované v spolupráci s CPPPaP	46	15,2
aktivity realizované v spolupráci s príslušníkmi PZ	59	19,5
výchovné koncerty	37	12,3
workshopy, tvorivé dielne	21	7,0
kultúrne podujatia (kino, divadlo, návšteva výstavy)	24	7,9
informačné tabule, nástenky	10	3,3
exkurzie	27	8,9
celoškolské aktivity	40	13,2
relácie v školskom rozhlase	10	3,3
výtvarné súťaže	5	1,7
ankety a kvízy	11	3,6
aktivity realizované v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami	16	5,3
športové aktivity	12	4,0
literárne súťaže	3	1,0
olympiáda ľudských práv	13	4,3

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Organizovanie prednášok a besied malo výraznú prioritu vo všetkých typoch škôl, avšak najmä v gymnáziách. Respondenti v základných školách častejšie organizovali pre žiakov výchovné koncerty, vysielali relácie v školskom rozhlase a ako jediní sa zapojili do literárnych súťaží. Pedagógovia z gymnázií kládli dôraz realizáciu exkurzií na pamätné miesta, návštevu kultúrnych podujatí a spoločne s opýtanými zo stredných odborných škôl realizovali rôzne tvorivé dielne. V stredných odborných školách boli častejšie organizované aktivity v spolupráci s príslušníkmi Policajného zboru a títo respondenti spoločne s pedagógmi zo základných škôl pripravili pre žiakov aj rôzne nástenky. V spojených školách

bola zaznamenaná realizácia aktivít v spolupráci s odborníkmi z CPPP a P, celoškolské podujatia, účasť na výtvarných súťažiach, organizácia ankiet a kvízov, zabezpečenie aktivít určených pre žiakov v spolupráci s rôznymi organizáciami a mimovládnyimi združeniami, organizácia športových súťaží a zapojenie sa do olympiády ľudských práv. Prezentované zistenia potvrdili, že najširšie spektrum podujatí zameraných na prevenciu extrémizmu absolvovali žiaci v spojených školách.

Tabuľka č. 13

Realizované preventívne aktivity vo vzťahu k typu školy	ZŠ	G	SOŠ	SŠ
besedy, prednášky	72,0	81,8	75,9	56,4
aktivity realizované v spolupráci s CPPP a P	16,0	12,1	14,8	18,2
aktivity realizované v spolupráci s príslušníkmi PZ	18,7	15,2	26,4	20,4
výchovné koncerty	18,0	9,1	15,7	10,2
workshopy, tvorivé dielne	4,7	9,1	9,3	8,1
kultúrne podujatia (kino, divadlo, návšteva výstavy)	4,7	21,2	8,3	8,1
informačné tabule, nástenky	3,0	0	3,7	0
exkurzie	6,7	15,2	10,2	8,1
celoškolské aktivity	14,7	9,1	12,0	18,2
relácie v školskom rozhlase	4,7	0,8	2,8	1,5
výtvarné súťaže	2,0	0	0,9	8,1
ankety a kvízy	2,7	0	3,7	7,3
aktivity realizované v spolupráci s inými organizáciami	4,7	3,0	6,5	8,1
športové aktivity	6,0	3,0	0,9	8,1
literárne súťaže	2,0	0	0	0
olympiáda ľudských práv	6,0	3,0	2,8	8,1

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Zabezpečenie besied a prednášok bolo výrazne preferované vo všetkých typoch škôl a najmä v tých, ktoré navštevovalo viac ako 501 žiakov. V školách s počtom žiakov nižším ako 200 boli vo vyššej miere realizované aktivity v spolupráci s odborníkmi z CPPP a P, kultúrne podujatia a športové aktivity. Žiaci sa v týchto školách častejšie zapájali aj do výtvarných súťaží a olympiády ľudských práv. Respondenti pôsobiaci v školách s počtom žiakov od 201 do 500 vo vyššej miere zabezpečovali výchovné koncerty), realizovali rôzne workshopy a tvorivé dielne, vysielali relácie v školskom rozhlase, realizovali ankety a kvízy venované problematike extrémizmu a spoločne s pedagógmi zo škôl s počtom žiakov vyšším ako 500 organizovali aj celoškolské aktivity. Opýtaní vyučujúci v školách, ktoré navštevovalo 500 a viac žiakov častejšie než ostatní zabezpečovali exkurzie na pamätné miesta spojené s holokaustom, pripravovali pre žiakov informačné tabule a nástenky a organizovali aktivity v spolupráci s rôznymi organizáciami a mimovládnyimi združeniami. Približne rovnaký počet opýtaných vo všetkých typoch škôl realizoval podujatia pod záštitou príslušníkov Policajného zboru a zapojil žiakov do literárnych súťaží. Z uvedených zistení vyplynulo, že najviac preventívnych aktivít zameraných na elimináciu prejavov extrémizmu boli k dispozícii v školách s počtom žiakov od 201 do 500, pričom najmenej možností dostali žiaci z malých škôl, ktoré navštevovalo menej než 200 žiakov.

Tabuľka č. 14

Realizované preventívne aktivity vo vzťahu k počtu žiakov v škole	Menej než 200	Od 201 do 500	501 a viac
besedy, prednášky	73,3	69,3	80,3
aktivity realizované v spolupráci s CPPP a P	17,3	14,7	14,5
aktivity realizované v spolupráci s príslušníkmi PZ	18,7	20,0	19,7
výchovné koncerty	9,3	14,0	11,8
workshopy, tvorivé dielne	4,0	9,3	5,3
kultúrne podujatia (kino, divadlo, návšteva výstavy)	9,3	7,4	7,9
informačné tabule, nástenky	1,3	3,3	5,3
exkurzie	8,0	8,7	10,5
celoškolské aktivity	9,3	14,7	14,5
relácie v školskom rozhlase	1,3	4,7	2,6
výtvarné súťaže	4,0	0,7	1,3
ankety a kvízy	4,0	4,8	2,6
aktivity realizované v spolupráci s inými organizáciami	1,3	6,1	6,6
športové aktivity	9,3	2,7	1,3
literárne súťaže	1,3	1,5	1,1
olympiáda ľudských práv	6,7	4,0	2,6

Poznámka: Súčet presahuje 100%, pretože respondenti mohli odpovedať prostredníctvom viacerých možností.

Záver

Názory a postoje mladých ľudí vo veľkej miere formuje a ovplyvňuje rodina, škola, rovesníci a médiá. Úlohou školy a rodiny je ukázať mladým ľuďom nebezpečenstvo, ktoré extrémizmus predstavuje. Deti a mládež by sa mali naučiť rozpoznať kritiku politických rozhodnutí od nebezpečných prejavov extrémizmu, založenú na potláčaní ľudských práv určitých skupín a pokusov o nastolenie nového poriadku, ktorého pravidlá nekorešpondujú s princípmi demokracie.

Najdôležitejšia úloha v oblasti prevencie však zostáva na rodičoch a učiteľoch. Je potrebné si viac všimnúť deti a mládež, rozprávať sa s nimi, zisťovať ich názory a vysvetľovať im nebezpečenstvo extrémizmu. Venovať pozornosť ich oblečeniu, hudbe, ktorú počúvajú, poznať internetové stránky, ktoré navštevujú a vedieť, s kým sa vo voľnom čase stretávajú a čo spolu s rovesníkmi robia. Naučiť ich, že úlohou každého jedinca je brániť základné hodnoty demokracie, ľudské práva na slobodu a rozhodne vystupovať proti nenávisti, rasizmu a intolerancii.²

Prezentované zistenia deklarujú, že realizácia preventívnych aktivít zameraných na elimináciu prejavov extrémizmu pomáha zlepšiť situáciu v škole. Z týchto dôvodov by bolo dobré, aby bola v základných a v stredných školách zabezpečená realizácia rôznych preventívnych aktivít (interaktívne prednášky, skupinové aktivity, zážitkové učenie, preventívne programy...), ktoré by si vyžadovali aktívnu spoluúčasť žiakov. Pri realizácii opatrení na elimináciu prejavov extrémizmu je potrebné spolupracovať s viacerými inštitúciami a mimovládnyimi organizáciami.

Výsledky prieskumu tiež ukázali, že respondenti pôsobiaci v základných a stredných školách majú záujem zapojiť sa do metodických aktivít a získať nové poznatky, ktoré by im pomohli prejavy extrémizmu nielen odhaliť, ale aj úspešne eliminovať. Avšak tieto podujatia je potrebné nielen odborne a kvalitne pripraviť a ponúknuť čo najširšiemu počtu pedagógov.

² Milo, D.: Rasistický extrémizmus v Slovenskej republike. Bratislava : Ľudia proti rasizmu, 2008. ISBN 80-89149-03-0, s. 108-110

Okrem toho by bolo potrebné, umožniť čo najvyššiemu počtu pedagógov zapojiť sa do vzdelávania v oblasti prevencie extrémizmu, poskytnúť im tak dostatok poznatkov, aby mohli žiakov poučiť a viesť s nimi dialóg

Literatúra

PÉTIOVÁ, M.: Prejavy extrémizmu v školskom prostredí. Názory a skúsenosti pedagógov v základných a stredných školách. Záverečná správa z prieskumu. Bratislava : CVTI SR, 2016